

ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КРАЇНИ: ПІДХІД ДО ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ

Калюжна Наталія Геннадіївна, доцент кафедри міжнародного менеджменту та маркетингу, д.е.н., доцент, Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі, м. Київ

Kalyuzhna Nataliya, Associate Professor of International Management and Marketing Department, Doct. Sci. (Ekon.), Associate Professor, Ukrainian State University of Finance and International Trade, Kyiv.

Kalyuzhna N. Export potential: an approach to the interpretation of the concept.

In terms of active search for ways of economic recovery of our country, it is necessary to identify common patterns that are fundamental to the study of the export potential of the country as an economic category. Clarifying the notion of essence of export potential will help systematize approaches to the interpretation of the concept of potential in the economy. Existing approaches to interpretation of the potential entity are systematized in the following areas: the resource approach (the potential as a set of resources); the resource-oriented approach (the potential as a resources system, which is aimed at a particular purpose); the resource-scoring approach (the potential as a resources system, which is maximizing a result); the potential as ability; the potential as a possibility; the potential as a socio-economic characteristics. The analysis of existing approaches shows the expediency of their integration considering defining features. The comprehensive approach to the definition of "potential" in the economy is proposed. Under this approach, the notion of "potential entity" is defined as a set of possibilities entity in a particular area due to the presence of relevant abilities secured system of economic resources, and to achieve certain socio-economic results. According to the proposed comprehensive approach the export potential is defined as a country's ability to create and implement on its outside scope of economic benefits of good quality, based on availability of system comparative advantage in the international division of labor, and aimed at the development and support of sustainable competitive position in the global market. Proposed definition takes into account the country's export potential and its key features is the basis for identifying and evaluating sources of formation and development of export potential.

Калюжна Н. Г. Експортний потенціал країни: підхід до трактування поняття.

В умовах активного пошуку шляхів піднесення економіки нашої країни необхідним є виявлення загальних закономірностей, що є основоположними для дослідження експортного потенціалу країни як економічної категорії. Уточненню сутності поняття експортного потенціалу країни сприятиме систематизація підходів до трактування поняття потенціалу в економіці. Існуючі підходи до розгляду потенціалу суб'єкта господарювання систематизовано за такими напрямками: ресурсний підхід (потенціал як сукупність ресурсів); ресурсно-цільовий підхід (потенціал як система ресурсів, використання якої спрямовано на досягнення певної мети); ресурсно-результатний підхід (потенціал як система ресурсів, що забезпечує максимізацію результатів діяльності); потенціал як здатність; потенціал як можливість; потенціал як соціально-економічна характеристика. За результатами аналізу існуючих підходів обґрунтовано доцільність їх інтеграції з урахуванням визначальних рис та запропоновано комплексний підхід до визначення поняття "потенціал" у економіці. Згідно з запропонованим комплексним підходом надано визначення експортного потенціалу країни, що враховує його ключові ознаки та є підґрунтям для визначення й оцінювання джерел формування та розвитку експортного потенціалу.

Калужная Н. Г. Экспортный потенциал страны: подход к трактовке понятия.

В условиях активного поиска путей подъема экономики государства необходимо выявление общих закономерностей, которые являются основополагающими для исследования экспортного потенциала страны как экономической категории. Уточнению сущности понятия экспортного потенциала страны способствует систематизация подходов к трактовке понятия потенциала в экономике. Существующие подходы к рассмотрению потенциала субъекта хозяйствования систематизированы по таким направлениям: ресурсный подход (потенциал как совокупность ресурсов); ресурсно-целевой подход (потенциал как система ресурсов, использование которой направлено на достижение определенной цели); ресурсно-результатный подход (потенциал как система ресурсов, обеспечивающая максимизацию результатов деятельности); потенциал как способность; потенциал как возможность; потенциал как социально-экономическая характеристика. На основе результатов анализа существующих подходов обоснована целесообразность их интеграции с учетом определяющих черт и предложен комплексный подход к определению понятия "потенциал" в экономике. В соответствии с предложенным комплексным подходом дано определение экспортного потенциала страны, которое учитывает его ключевые признаки и является основой для определения и оценки источников формирования и развития экспортного потенциала.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день визначення місця та ролі країни у світовому устрої значною мірою залежить від її здатності до формування ефективних інтеграційних зв'язків різноманітної функціональної спрямованості. Поштовхом до визначення інтеграційних пріоритетів має стати як забезпечення синергетичного ефекту, так й можливість реалізації експортного потенціалу країни як учасника процесів міжнародної економічної інтеграції. Відповідно, сталість позицій країни у сучасній світогосподарській системі визначаються, передусім, її можливістю створювати умови для постійного нарощування національного експортного потенціалу.

Аналіз публікацій. Експортний потенціал як інтегруючий прояв ефективності експортної діяльності країни є предметом дослідження багатьох вітчизняних вчених [1, 3 4, 5, 7, 8, 9, 10] . В працях науковців розглядаються різні підходи до з'ясування сутності експортного потенціалу та визначаються джерела його формування та розвитку. Визначення таких джерел набуває особливої актуальності в умовах активного пошуку шляхів піднесення економіки нашої країни, що зумовлює доцільність виявлення тих загальних закономірностей, які є основоположними для дослідження експортного потенціалу країни. Втім, акцентування уваги дослідників лише на певних термінологічних ознаках не сприяє формуванню комплексного уявлення щодо сутності експортного потенціалу як економічної категорії та, відповідно, утруднює можливості визначення джерел його формування та перспектив розвитку.

Мета статті. Уточненню сутності поняття експортного потенціалу країни має сприяти систематизація підходів до трактування поняття потенціалу в економіці, що дозволить встановити найбільш прийнятний в контексті дослідження підхід до визначення сутності експортного потенціалу як економічної категорії.

Виклад основного матеріалу. У розвитку сучасних уявлень про джерела формування потенціалу як економічної категорії можна виділити ряд підходів. Аналіз основних підходів до трактування потенціалу дозволив виявити відмінності, пов'язані з тим, що кожний з дослідників виокремлював певну рису потенціалу. В окремих тлумаченнях робиться акцент на умови і фактори, що визначають величину потенціалу (ресурсна концепція), в інших – на характер економічних відносин в окремих сферах діяльності суб'єкта господарювання (фінансовій, виробничій, маркетинговій, управлінській тощо) або на мету формування (забезпечення конкурентоспроможності, стійкості, успішності, розвитку тощо) та на результат

його використання. Інтеграція різноманітних тлумачень терміну "потенціал" в економіці за загальними ідеями дозволяє систематизувати підходи до трактування потенціалу таким чином.

1. Ресурсна концепція. Однією з найбільш поширених є ресурсна концепція трактування потенціалу в економіці, в межах якої можна виділити такі підходи, як ресурсний, ресурсно-цільовий та ресурсно-результатний. Представники ресурсного підходу розглядають потенціал як сукупність необхідних для функціонування або розвитку системи різноманітних ресурсів. Цей підхід передбачає оцінювання потенціалу як суми фізичних і вартісних оцінок його складових, та дозволяє визначити рівень ресурсної забезпеченості суб'єкта господарювання (підприємства, виробництва та ін.).

Зазначимо, що, безумовно, не можна заперечувати наявність щільного та безперервного зв'язку між поняттями ресурсів та потенціалу соціально-економічної системи. Ресурси дійсно створюють сукупність наявних елементів функціонування та розвитку будь-якої системи, але потенціалом цієї системи є її можливість створювати, розвивати та збільшувати економічні та соціальні цінності. Тому, як уявляється, первинним має виступати визначення ресурсів як складників потенціалу, які утворюють його матеріально-технічний, фінансовий, кадровий та інший фундамент. Таким чином, потенціал як можливість системи до розвитку, забезпечення досягнення мети, виконання поставлених завдань тощо, асоціюється з певною сукупністю ресурсів, але ресурсний підхід навряд чи може дати вичерпне визначення потенціалу суб'єкта господарювання. Отже, на наш погляд, ресурсна концепція трактування потенціалу суб'єкта економічної діяльності є занадто обмеженою, та цілком ґрунтовно практично не застосовується у чистому вигляді при визначенні експортного потенціалу країни (табл. 1).

Визначення експортного потенціалу країни, надані авторами у межах ресурсної концепції трактування потенціалу в економіці, зазвичай відповідають її модифікаціям, до яких (на думку автора) слід віднести ресурсно-цільовий та ресурсно-результатний (потужнісний) підходи. Згідно з ресурсно-цільовим підходом, потенціал в економіці розглядається як система взаємопов'язаних та до певних меж взаємозамінних ресурсів, спрямованих на досягнення поставлених цілей. На думку вчених, які дотримуються такої точки зору, потенціал – це цілісне уявлення про єдність структури і функції об'єкта дослідження, вияв їх взаємозв'язку. За умови дотримання ресурсно-цільового підходу експортний потенціал визначається як реальна система внутрішніх економічних відносин і зовнішніх зв'язків, у якій сфокусовані ресурсні, економічні, технологічні та інші порівняльні переваги країни [4]. Ці переваги (передусім, ресурсні) мають забезпечити розвиток зовнішньоекономічних зв'язків країни [10] та забезпечувати її конкурентоспроможність на міжнародних ринках [5].

Іншим різновидом ресурсної концепції потенціалу може вважатися синтез ресурсного та результатного підходів, коли потенціал розглядається як сукупність взаємопов'язаних ресурсів (умов, складових), що забезпечують спроможність досягнення певних (максимальних у поточних умовах) результатів. Надані згідно з ресурсно-результатним підходом визначення експортного потенціалу країни наголошують на необхідності максимізації кількості товарів, робіт та послуг, що є об'єктом міжнародної торгівлі [11] та можуть бути створені й реалізовані за межами країни [1]. Як свідчить аналіз визначень (табл. 1), ресурсно-результатний підхід досить часто обирається дослідниками в якості основного або, принаймні, підтримуючого [1, 2, 9, 11] при визначенні експортного потенціалу країни. Втім, суттєвий недолік потужнісного підходу полягає в тому, що потенціал в даному випадку ототожнюється зі внутрішньою ресурсною забезпеченістю суб'єкта господарювання, і не приймається до уваги його залежність від зовнішніх умов, які є сприятливими (або, навпаки, перешкоджають) його реалізації. Особливого значення необхідність урахування складних та різноманітних зовнішніх чинників впливу набуває саме в контексті дослідження експортного потенціалу країни, тому, на погляд автора,

визначення цього поняття як у межах ресурсної концепції взагалі, так й ресурсно-результатного підходу зокрема, є недоречним.

Таблиця 1

Підходи до визначення поняття "експортний потенціал країни"

Автори	Сутність поняття	Підхід до визначення ²	
		Основний	Підтримуючий
Економічна енциклопедія [11]	Здатність єдиного народногосподарського комплексу країни виготовляти максимальну кількість конкурентоспроможних товарів на світовий ринок, надавати якнайбільше якісних послуг і виконувати необхідну кількість робіт на замовлення іноземних країн і компаній	Потенціал як здатність	Ресурсно-результатний підхід
М.А. Дудченко [4]	Реальна система внутрішніх економічних відносин і зовнішніх зв'язків, у якій сфокусовані ресурсні, економічні, технологічні та інші порівняльні переваги країни	Ресурсно-цільовий підхід	
С.П. Івашук [5]	Національний експортний потенціал є спроможність суб'єктів економіки (корпорацій, галузей, регіонів, держав) забезпечувати конкурентоспроможність завдяки збільшенню споживання на міжнародних ринках вироблених ними товарів і послуг	Потенціал як здатність	Ресурсно-цільовий підхід
В.М. Бегма [1]	Частина загального економічного потенціалу, що здатна відтворювати свої конкурентні переваги на зовнішньому ринку або обсяг благ, які національна економіка може створити і реалізувати за межі країни	Потенціал як здатність	Ресурсно-результатний підхід
О.М. Кириченко [7]	Соціально-економічна категорія ринкової економіки, яка відбиває можливості зберігати або збільшувати обсяг експорту в довгостроковій перспективі, використовуючи сукупність національних і зовнішніх чинників, що дають можливість ефективно конкурувати на світовому ринку	Потенціал як соціально-економічна характеристика	
С.В. Фомішин [10]	Сукупність природних, виробничих, науково-технічних, трудових та фінансових ресурсів країни, що використовуються або можуть бути використані для розвитку її зовнішньоекономічних зв'язків	Ресурсно-цільовий	
С.В. Голіней [3]	Можливості країни з експорту продукції; продукція, що має конкурентні переваги і може конкурувати на зовнішньому ринку	Потенціал як можливість	
Великий економічний словник [2]	Спроможність промисловості, всього сукупного виробництва певної країни в цілому виробляти необхідну кількість товарів для зовнішнього ринку	Потенціал як здатність	Ресурсно-результатний підхід
Д.М. Стеченко [9]	Обсяг благ, які національна економіка може виробляти та реалізувати за своїми межами, а також її здатність відтворювати свої конкурентні переваги на світогосподарській арені	Ресурсно-результатний підхід	Потенціал як здатність
В.В. Коломієць [8]	Здатність виробляти і реалізовувати на конкретних закордонних ринках у перспективі конкурентоспроможні товари та послуги при досягнутому рівні розвитку економіки і системі організаційно-економічної підтримки експорту	Потенціал як здатність	

2. Потенціал як здатність. За межами ресурсної концепції можна виділити підхід до трактування потенціалу як здатності суб'єкта господарювання, який є досить поширеним при визначенні експортного потенціалу країни [1, 2, 5, 8, 11]. Слід наголосити на відмінності цього підходу від ресурсно-результатного, який розглядає потенціал як здатність комплексу ресурсів економічної системи виконувати поставлені перед нею завдання. Безумовно, ресурсна підтримка має значення для реалізації потенціалу, але, як неодноразово зазначалося, потенціал визначається не тільки обсягом накопичених ресурсів, а й іншими чинниками, що обумовлюють наявність у об'єкта дослідження певних здатностей. Але наявність у суб'єкта господарювання певних здатностей ще не означає факту їх реалізації, який пов'язаний із настанням певних умов. Відповідно, найбільше відповідає сутності потенціалу підхід до його трактування як можливості.

3. Потенціал як можливість. В процесі уточнення сутності потенціалу як загальнонаукової категорії автором обґрунтовано що можливості суб'єкта господарювання є синтезом його здатностей та умов, що створюються для їх реалізації [6]. У визначеннях експортного потенціалу, які трактують його згідно з таким підходом, це поняття розглядається як сукупність можливостей країни з експорту продукції що дозволяють отримання економічних вигод [3]. Взагалі слід зазначити, що визначення потенціалу такого роду, не зважаючи на те, що за сутністю він є саме можливістю (або ж здатністю, що може реалізуватися за певних умов), є не досить поширеними в економічній літературі. Не виключено, що це пояснюється складністю формального визначення поняття можливостей суб'єкта господарювання за межами ресурсної концепції.

4. Потенціал як соціально-економічна характеристика. Нарешті, останній підхід до трактування потенціалу в економіці, який останнім часом отримує все більше поширення, визначає його як результат економічних і виробничих відносин між суб'єктами господарської діяльності. У загальному випадку, соціально спрямований підхід до розуміння сутності потенціалу як мету окреслює визначення, формування і максимальне задоволення потреб суспільства (споживачів). Не можна не зауважити також, що визначальною характеристикою при такому трактуванні потенціалу є можливості суб'єктів економічної діяльності до реалізації своїх функцій, які розуміються у доволі вузькому сенсі – як створення матеріальних благ і послуг. Окремі аспекти розгляду експортного потенціалу країни як соціально-економічної характеристики досить часто присутні у визначенні цього поняття. Зокрема, автори зазначають на: необхідність виготовляти максимальну кількість конкурентоспроможних товарів на світовий ринок, надавати якнайбільше якісних послуг і виконувати необхідну кількість робіт [11]; збільшувати споживання на міжнародних ринках вироблених ними товарів і послуг [5]; зберігати або збільшувати обсяг експорту в довгостроковій перспективі та ефективно конкурувати на світовому ринку [7]; виробляти необхідну кількість товарів для зовнішнього ринку [2]; виробляти і реалізовувати на закордонних ринках конкурентоспроможні товари [8] та ін.

Зазначимо, що потенціал суб'єкта економічної діяльності за сутністю, безумовно, є соціально-економічною категорією, але обмежуватися лише таким аспектом при його трактуванні недоречно, оскільки первинною характеристикою потенціалу, все ж таки, є можливості суб'єкта господарювання, а не їх соціально-економічна спрямованість. Отже, розгляд експортного потенціалу країни як соціально-економічної характеристики є необхідною умовою його дослідження, але не надає комплексного уявлення щодо його сутності.

Проведений аналіз точок зору щодо визначення категорії потенціалу в економіці дозволив виділити споріднені основні елементи даного поняття та окреслити основні підходи до його дослідження (табл. 2). Але, як свідчить, зокрема, аналіз визначень експортного потенціалу країни (див. табл. 1), автори зазвичай не обмежуються визначенням потенціалу в межах одного певного підходу, та розглядають його як комплексне поняття. Відповідно, доцільним є формування певного комплексного підходу до трактування терміну "потенціал" в економіці, підґрунтям для розроблення якого послугуватимуть наступні посилання.

1. Стосовно доцільності застосування ресурсного підходу до визначення потенціалу зазначимо, що потенціал як можливість суб'єкта господарювання до розвитку, забезпечення досягнення мети, виконання поставлених завдань тощо, безумовно, асоціюється з певною сукупністю ресурсів. Але ресурси є лише фундаментом, первинними складниками потенціалу, кількісною характеристикою його можливостей, тоді як власне потенціалом економічного суб'єкта є можливість створювати, розвивати та збільшувати економічні та соціальні цінності на основі раціонального використання сукупності цих ресурсів. Вказівка у визначенні потенціалу на ресурси як на кількісне забезпечення

можливості може бути доречною, але тільки за умови наголошення на тому, що використання відповідної системи ресурсів спрямоване на досягнення певної мети суб'єкта господарювання, що відповідає ключовій ідеї ресурсно-цільового підходу.

Таблиця 2

Сутність основних підходів до трактування терміну "потенціал" в економіці

Підходи до трактування		Сутність підходів
Ресурсна концепція	Ресурсний підхід	Сукупність різних ресурсів, необхідних для функціонування та розвитку суб'єкта господарювання
	Ресурсно-цільовий підхід	Система ресурсів, використання яких спрямоване на досягнення певної мети суб'єкта господарювання
	Ресурсно-результатний підхід	Система ресурсів, що забезпечує спроможність досягнення певних (максимальних у поточних умовах) результатів діяльності суб'єкта господарювання
Потенціал як здатність		Здатність суб'єкта господарювання до функціонування та розвитку
Потенціал як можливість		Сукупність можливостей суб'єкта господарювання, які обумовлюються наявністю відповідних здатностей та умов для їх реалізації
Потенціал як соціально-економічна характеристика		Соціально-економічна спрямованість та наслідки діяльності суб'єкта господарювання

2. Як було обґрунтовано автором при дослідженні сутності потенціалу як загальнонаукової категорії [6], доречним є ототожнення потенціалу не з ресурсами (ресурсний підхід), або максимально можливим рівнем їх використання (ресурсно-результатний підхід), а з можливостями суб'єкта господарювання, які, як було встановлено в процесі визначення сутності потенціалу як загальнонаукової категорії, є синтезом здатностей об'єкта та умов, що створюються для їх реалізації. Це, в свою чергу, означає що трактування потенціалу тільки як здатності об'єкта господарювання не вичерпує його сутності та є недоречним.

3. Потенціал суб'єкта господарювання, безумовно, є соціально-економічною категорією, оскільки його діяльність спрямована на максимальне задоволення потреб споживачі та суспільства, й передбачає певні соціально-економічні наслідки.

Визначені елементи комплексного підходу до трактування потенціалу в економіці систематизовано на рис. 1. Згідно з комплексним підходом, поняття "потенціал" може бути визначено як сукупність можливостей суб'єкта господарювання у певній галузі, обумовлених наявністю відповідних здатностей, забезпечених системою економічних ресурсів, та спрямованих на досягнення певних соціально-економічних результатів.

Висновки. Керуючись отриманими результатами щодо визначення сутності потенціал як економічної категорії, може бути сформульовано визначення експортного потенціалу країни з урахуванням таких його характеристик: забезпеченість країни системою ресурсів (фінансових, трудових, матеріальних, інформаційних та ін.), необхідних для ефективного здійснення зовнішньоекономічної діяльності (ресурсний підхід); спрямованість використання системи переваг на формування та підтримку стійкої конкурентної позиції країни на світовому ринку (ресурсно-цільовий підхід); наявність у країни ресурсних, економічних, технологічних та інших порівняльних переваг, що обумовлюють її ефективну участь у міжнародному поділі праці (потенціал як здатність); можливості країни створювати та реалізовувати за своїми межами обсяг економічних благ (продукції, робіт, послуг) належної якості (потенціал як можливість та соціально-економічна характеристика).

Відповідно, експортний потенціал країни може бути визначений як можливості країни створювати та реалізовувати за своїми межами обсяг економічних благ належної якості, що базуються на наявності системи порівняльних переваг країни у міжнародному поділі праці, та спрямовані на формування та підтримку її стійкої конкурентної позиції на світовому ринку. Надане згідно з запропонованим комплексним підходом визначення експортного потенціалу країни враховує його ключові ознаки та є підґрунтям для визначення й оцінювання джерел формування та розвитку експортного потенціалу.

Рис. 1. Інтеграція підходів до трактування терміну "потенціал" в економіці

Список використаних джерел

1. Бегма В.М. Деякі аспекти визначення експортного потенціалу українського оборонно-промислового комплексу / В.М. Бегма // Проблеми науки. — 2007. — № 7. — с. 45–51.
2. Большой экономический словарь [под ред. А. Н. Азрилияна]. — 2-е изд., доп. и перераб. — М. : Институт новой экономики, 1997. — 864 с.
3. Голіней С.В. Державне регулювання експортного потенціалу України / С.В. Голіней // Механізм збалансованого розвитку промислового виробництва. — 2005. — № 2. — с. 130–139.
4. Дудченко М.А. Диверсифікація експортного потенціалу України / М.А. Дудченко // В кн. : "Україна і світове господарство: взаємодія на межі тисячоліть": [монографія]; за ред. А.С. Гальчинського. — К.: Либідь, 2002. — С. 143–157.
5. Івашук С.П. Експортний потенціал як ключовий фактор сучасної інтеграційної стратегії України / С.П. Івашук // Зб. наук. праць Луцького національного технічного університету. Серія: Економічні науки. Вип. 8(29). — Луцьк : ЛНТУ, 2011. — С. 186–200.
6. Калюжна Н.Г. Потенціал системи управління підприємством: методологія, оцінювання та моделювання : [монографія] / Н.Г. Калюжна. — Луганськ : СПД Резніков, 2013. — 548 с.
7. Кириченко О.М. Експортний потенціал харчової промисловості України / О.М. Кириченко // Зб. наук. праць Українського державного університету харчових технологій. Вип. 5. — К.: УДУХТ, 2002. — С. 66–69.
8. Коломієць В.В. Передумови дослідження експортного потенціалу регіону / В.В. Коломієць // Зб. наук. праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. Вип. 8. — Черкаси : ЧДТУ, 2003. — С. 69–77.
9. Стеченко Д.М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика : [навч. посібн.] / Д.М. Стеченко. — К.: Вікар, 2002. — 295 с.
10. Фомишин С.В. Международные экономические отношения на рубеже тысячелетий : [учебн. пособ.] / С.В. Фомишин. — Херсон: Олди-плюс, 2002. — 560 с.
11. Экономическая энциклопедия : в 4 т. / [ред. А. М. Румянцев]. — М. : Советская энциклопедия, 1983. — Т. 4. — 672 с.

References (BSI)

1. Begma V. (2007), "Some aspects of determining the export potential of Ukrainian military-industrial complex", ["Dejaki aspekty vyznachennja eksportnogo potencialu ukrai'ns'kogo oboronno-promyslovogo kompleksu"], Problemy nauky, No. 7, pp. 45-51
2. Azrilijan A. (1997), "Great Dictionary of Economics", ["Bol'shoj jekonomicheskij slovar"], 864 p.
3. Golinej S. (2005), "State regulation of export potential of Ukraine", ["Derzhavne reguljuvannja eksportnogo potencialu Ukrai'ny"], Mehanizm zbalansovanogo rozvytku promyslovogo vyrobnytva, No. 2, pp. 130-139
4. Dudchenko M. (2002), "Diversification of the export potential of Ukraine", ["Dyversyfikacija eksportnogo potencialu Ukrai'ny"], Ukrai'na i svitove gospodarstvo: vzajemodija na mezhi tysjacholit, p. 143–157.
5. Ivashhuk S. (2011), "Export potential as a key factor of modern integration strategy of Ukraine", ["Eksportnyj potencial jak ključovyj faktor suchasnoi' integracijnoi' strategii' Ukrai'ny"], Zb. nauk. prac' Luc'kogo nacional'nogo tehničnogo universytetu. Serija: Ekonomichni nauky, Vyp. 8(29), pp. 186–200
6. Kaljuzhna N. (2013), "Enterprise management system potential: methodology, evaluation and simulation", ["Potencial systemy upravlinnja pidpryjemstvom: metodologija, ocinjuvannja ta modeljuvannja"], 548 p.
7. Kyrychenko O. (2002), "The export potential of Ukraine's food industry", ["Eksportnyj potencial harchovoi' promyslovosti Ukrai'ny"], Zb. nauk. prac' Ukrai'ns'kogo derzhavnogo universytetu harchovyh tehnologij, Vyp. 5, pp. 66–69
8. Kolomijec' V. (2003), "Background for research of export potential of the region", ["Peredumovy doslidzhennja eksportnogo potencialu regionu"], Zb. nauk. prac' Cherkas'kogo derzhavnogo tehnologičnogo universytetu. Serija: Ekonomichni nauky, Vyp. 8, pp. 66–77
9. Stechenko D. (2002), "Productive forces and regionalism", ["Rozmishhennja produktyvnyh syl i regionalistyka"], 295 p.
10. Fomishin S. (2002), "International Economic Relations at the Turn of the Millennium", ["Mezhdunarodnye jekonomicheskie otnoshenija na rubezhe tysjacheletij"], 560 p.
11. Rumjancev A. (1983), "Economic encyclopedia", ["Jekonomicheskaja jenciklopedija"], 672 p.

Ключові слова: експортний потенціал, суб'єкт господарювання, ресурси, комплексний підхід, здатність, можливість.

Ключевые слова: экспортный потенциал, субъект хозяйствования, ресурсы, комплексный подход, способность, возможность.

Keywords: export potential, business entity, resources, integrated approach, ability, opportunity.

Рецензент: В.П. Онищенко, д.е.н., професор, Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі